

Mika HALLILA (Varsovan yliopisto)

Ekfrasis ja ajan ristiriidat Péter Nádasin *Muistelmien kirjassa* ja Leena Krohnin ”Esikoisen sormissa”

Vertailen esitelmässäni Péter Nádasin *Muistelmien kirjassa* 1–2 (1986) esitettyä ekfrasista Leena Krohnin ”Esikoisen sormet” -novellin (1992) ekfrasikseen. Keskeinen yhteys on, että molemmissa ”kuvan esittäminen sanoin” – ekfrasiksen perusmääritelmä – käsittelee temaattisella tasolla aikaa ja ajan kokemista. Molemmat ekfrasikset ovat myös ajallisilta tasoiltaan monikerroksisia ja kompleksisia; muistamisen, unohtamisen ja olemassaolon kysymykset ovat niissä keskeisiä. Ekfrasiksen välityksellä Nádasin ja Krohnin teoksissa tematisoituu inhimillinen ajankokemus ja sen ristiriitaisuus.

Ajankokemuksen näkökulmasta kertomusten ja ajan suhteita on teoretisoinut Paul Ricoeur teoksessaan *Temps et récit, vol. 1–3* (1983–1987). Teoreettisena kontekstina ekfrasis-analyysissäni on Ricoeurin teoria, jonka mukaan kaikki kertominen on inhimillisen ajan kokemuksen kerronnallistamista. Ricoeurin mukaan aika on ihmiselle arvoituksellinen, mysteeri, ja inhimillinen kokemus ajasta on täynnä ristiriitoja. Elämässään inhimillinen subjekti ratkoo jatkuvasti ajan ristiriitoja kerronnallistamalla omaa ajankokemustaan. Siksi kaikenlaiset kertomukset pohjimmiltaan tutkivat ja pyrkivät ratkaisemaan ajan paradokseja eri tavoin. Fiktiiviset kertomukset eivät tunne samanlaisia rajoja ajan käsittelyssä kuin muut kertomuksen lajit. Fiktiivisten kertomusten erityislaatuisuutta on, että ne voivat tutkia ajan aporeettisuutta vapaammin kuin ei-fiktiiviset kertomukset.

Esitelmässäni analysoin, miten Nádasin ja Krohnin kertomukset ricoeurilaisessa mielessä ”tutkivat” aikaa. Analysoin erityisesti teosten henkilökertojien suhdetta kuvaan, josta he kertovat. Kumpikin kertojista merkityksellistää kuvan liittämällä sen muistoihinsa, historiaan ja niiden vaikutukseen kertojan nykyhetkessä. Kertojat edustavat tulkinnassani subjekteja, jotka kuvasta kertomisen kautta tuovat esiin inhimillistä ajankokemusta, suhdettaan menneeseen, nykyhetkeen ja tulevaan. Historiasta muistuttava kuva johtaa molemmat kertojat pohtimaan aikaa ja omaa ajallisuuttaan. Yhdistävänä tekijänä ekfrasiksissa on myös, että kumpikaan kertojista ei kerrontahetkellä käsittele alkuperäistä kuvaa vaan jäljennöstä (Nádas) tai pelkkää muistikuvaa jäljennöksestä (Krohn). Alkuperäisen kuvan poissaolo korostaa ajan kokemuksen kompleksista kerroksellisuutta ja paradoksaalisuutta. Ihminen kerronnallistaa ja mittaa aikaa, mutta ei ole osoitettavissa, mikä tai missä aika on: ajalla ei ole alkuperää.

Analyysien pohjalta laajennan lopuksi näkökulmaa koskemaan unkarilaisen ja suomalaisen teoksen mahdollista samankaltaisuutta ja eroa. Tarkastelen lyhyesti sitä, millaisiin kirjallisiin, filosofisiin ja yhteiskunnallisiin konteksteihin teokset ekfrasiksillaan viittaavat ja linkittyvät. Edustavatko ne modernismia vai postmodernismia? Millaiseen aika- ja subjektikäsitteeseen ne perustuvat? Mikä on niiden suhde Unkarin tai Suomen julkaisuaikansa yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen todellisuuteen? Voisivatko ekfrastiset ajankokemuksen kuvaukset olla yhteydessä myös ajankohtaan ja miten?

Lähteet

- Krohn, Leena 1992. Esikoisen sormet. Teoksessa *Matemaattisia olioita tai jaettuja unia*. Helsinki: WSOY.
- Nádas, Péter 1986/2006. *Muistelmien kirja 1–2*. (*Emlékiratok könyve*, 1986.) Suom. Juhani Huotari ja Hannu Launonen. Helsinki: Otava.
- Ricoeur, Paul 1983/1984. *Time and Narrative Vol. 1*. (*Temps et récit*, 1983.). Transl. McLaughlin, Kathleen & Pellauer, David. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Ricoeur, Paul 1984/1985. *Time and Narrative Vol. 2. (Temps et récit, vol. 2, 1984)* Transl. McLaughlin, Kathleen & Pellauer, David. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Ricoeur, Paul 1987/1988. *Time and Narrative Vol. 3. (Temps et récit, vol 3, 1987)* Transl. McLaughlin, Kathleen & Pellauer, David. Chicago & London: The University of Chicago Press.